

Bij Jenaplan zit burgerschap gewoon in het 'systeem' 'Door gesprekken vorm je kinderen in hun denken'

Gerrie Haije

Foto: Soul 2 Soul Photography

Op Jenaplanschool de Oostpoort in Delft worden vakken geïntegreerd aangeboden, onder andere in de vorm van projecten. Daarin zijn burgerschapsdoelen gemakkelijk te implementeren, vindt directeur Gerrie Haije.

Tekst:
Heleen de Bruijn

Elke ochtend beginnen de leerlingen van basisschool de Oostpoort in Delft in hun driejarige stamgroepen met een half uurtje kringgesprek, waarin een nieuwsonderwerp kan worden besproken. Daarin leren ze na te denken over een onderwerp en hun mening te vormen. "En passant pak je daar ook meteen even taaldoelen in mee", legt directeur Gerrie Haije uit.

"Het is in Jenaplanonderwijs gebruikelijk dat kinderen van verschillende schooljaren samen in een stamgroep zitten. Op die manier werken de kleintjes samen met de groten en leren ze van elkaar. Dat is al burgerschap", meent Haije. "Hiermee zit bij het Jenaplanonderwijs burgerschap als het ware al in het 'systeem'."

De directeur geeft aan dat het een van de redenen is waarom de school meewerkte aan Curriculum.nu: "We hielpen met het vormgeven van bouwstenen en ideeën met betrekking tot hoe burgerschap er in de toekomst op scholen uit moet zien. Wij hadden als Jenaplanschool altijd al het gevoel dat we burgerschap hadden geïntegreerd in ons curriculum. De standaardopdracht van het onderwijs is immers: kinderen socialiseren, kennis meegeven, laten ontdekken wie ze zijn, zodat ze hun plaats in de maatschappij kunnen innemen. We denken dat vakken in het basisonderwijs het beste geïntegreerd kunnen worden aangeboden. Dus niet een uurtje rekenen, een uurtje taal, vervolgens een uurtje aardrijkskunde en een uurtje geschiedenis. Vakken hebben allemaal met elkaar te maken. Daar kunnen ze elkaar versterken. Het maakt het voor kinderen direct meer duidelijk waarom ze iets leren. Burgerschap raakt aan taalontwikkeling, omdat je zonder taal minder gemakkelijk integreert in de maatschappij, burgerschap raakt aan geschiedenis, want we zijn wie we zijn >>

*Vergis je niet in hoe
ongelofelijk sociaal
kinderen zijn*

dankzij onze geschiedenis. Veel vakken en kerndoelen van het onderwijs worden bij ons in samenhang aangeboden, dus het is voor ons niet nieuw.”

Projectonderwijs

Op de Oostpoort worden veel burgerschapsdoelen ondergebracht in de vele projecten waarin op deze school onderwijs wordt gegeven. Zoals het project ‘Wie is de baas?’, waarin doelen over de rechtstaat worden verwerkt. Haije: “Bij de kleuters wordt de lesstof natuurlijk op een ander niveau gegeven dan in de bovenbouw. Bij de jongsten gaat het om wie de baas is op school, in de klas, of thuis. Een voorbeeld is de poppenhoek: wie is daar de baas, of is er geen baas en moet je dingen met elkaar afspreken? Zo kom je al terecht bij basisvaardigheden over de verhoudingen tussen mensen. In de bovenbouw hebben we aangehaakt bij de verkiezingen. De kinderen kregen vragen als ‘hoe werkt dat in Nederland’, ‘wat is de rol van de koning en wat die van de minister-president’, ‘wat doet een burgemeester?’. Kinderen hadden met een groepje de opdracht om dat uit te zoeken en een

presentatie te maken. Daarmee pak je gelijk doelen mee zoals samenwerken, leren van elkaar, kritische vragen stellen en presenteren. Want dat is ook burgerschap: leren luisteren en discussiëren met elkaar. Zo hebben we met kinderen ook gepraat over corona. Aan bod kwamen vaccinaties en het dragen van mondkapjes en hun mening daarover. Dat raakt sterk aan persoonlijke ontwikkeling en oordeelsvorming. Het is belangrijk dat kinderen veel informatie krijgen, horen en zien, zodat ze zelf keuzes kunnen maken. We leven in een tijd waarin veel gebeurt en dat kunnen we in de klassen mooi gebruiken.”

“Een ander project is ‘Een straat voor iedereen’. Binnen dit onderwerp hebben we het bij de kleuters over straten in de buurt, de weg naar school, de vraag of er een speeltuin is en de vraag waarom er bijvoorbeeld zoveel zwerfvuil in de speeltuin ligt. In de middenbouw praten we over steden en dorpen en in de bovenbouw kiezen we landen waar de straten er heel anders uitzien, wat de taak is van de dienst ruimtelijke ordening en of het goed is dat er steeds meer snelwegen bijkomen. Hiermee kijken we dus naar andere

Wekelijks praten kinderen over emoties, gevoelens en gedrag

Foto: Soul2SoulPhotography

landen, bespreken we ieders mening over snelwegen en gaan de discussie met elkaar aan. Zo kun je het onderwerp voortdurend uitbreiden en tikt het steeds andere doelen aan rond milieu en ruimtelijke ordening.”

Bouwstenen

De Oostpoort ‘hangt’ dus de bouwstenen van Curriculum.nu in de projecten en de inrichting van hun weekplan. “Wij vonden het daarom ook zo leuk, elke keer dachten we over de bouwstenen: ‘ja, dat past precies bij ons’. Hoewel we natuurlijk ook kritisch keken. We merkten dat scholen die werken met methodes en de vakken niet integreren enorm worstelen met de bouwstenen. Want hoe krijg je het voor elkaar al die doelen, en dat zijn er heel veel, in al die aparte lessen mee te nemen? Dan moet je constant die doelen naast je vakken leggen en afvinken. Dat kan niet, het is teveel en dat geeft je het gevoel dat er weer een vak is bijgekomen, waarin je moet lesgeven binnen de korte tijd die we hebben.”

Daarom vindt Haije het een positieve ontwikkeling dat meerdere scholen overgaan op een vorm van projectonderwijs. “Je ziet dan dat de onderwijsdoelen, ook die van burgerschap, vanzelf worden meegenomen. Daarnaast vind ik het fantastisch en belangrijk dat leerkrachten een soort houding van nieuwsgierigheid ontwikkelen: ‘wat ligt er achter deze vraag, achter dit nieuws en dilemma’s?’. Het is goed dat leraren inbouwen dat er gesprekken zijn met de kinderen en dat ze constant nieuwsgierig zijn naar wat de kinderen ergens van vinden. Dan komt er vanzelf een gesprek op gang en als je vaak gesprekken hebt, vorm je kinderen in het denken over zaken.”

Vreedzame School

De kinderen op de Oostpoort zijn ook in gesprek met elkaar via de methode ‘Vreedzame School’, dat ook al veel doet rondom burgerschap. In wekelijkse lessen praten kinderen over emoties en gevoelens, maar ook over gedrag. Denk bijvoorbeeld aan pesten, ruzies oplossen en het veranderen van gedrag. “Binnen de Vreedzame School wordt gewerkt met mediators, bij ons zijn dat ook kinderen. We leiden ze op en zodat ze met elkaar de problemen kunnen oplossen. Als leerkracht stimuleren we deze zelfredzaamheid. We zijn er erg trots dat het werkt. Zo leren kinderen dat ze deze capaciteit bezitten en daar groeien ze weer van.”

Volgens Haije staan ontwikkelingen rond burgerschap op school nooit stil. “Het vraagt wat van de leerkracht om al deze doelen zich eigen te maken en om te bepalen welke hij of zij moet en kan gebruiken op welk moment. En het

Foto: Soul 2 Soul Photography

vraagt wat om een omslag te maken en bijvoorbeeld bij actueel nieuws te denken: ‘dit kan ik ermee doen en dit is hoe ik dat organiseer in de tijd die ik heb’. Burgerschap staat bij ons dus altijd op de agenda. Wat we zeker nog gaan doen, is dat we bij nieuwe projecten de kerndoelen burgerschap er naast leggen, evenals de doelen voor digitale geletterdheid en cultuureducatie. Zo checken we of alle doelen aan bod komen. Daarvoor gaan we een format ontwikkelen, waarmee je zorgt dat je niks vergeet en overzicht houdt om alles in de schooljaren aan de orde te laten komen.”

Tot slot geeft Haije nog mee dat in allerlei andere onderdelen van het schoolleven ook burgerschap te vinden is. “Want met Pasen gaan we altijd naar een bejaardentehuis, we hebben een leerlingenraad en we vragen de kinderen met regelmaat na te denken over wat zij willen leren en hoe ze denken dat dit gaat lukken. En vergis je niet in hoe ongelofelijk sociaal kinderen zijn: ze willen altijd het goede doen, zijn heel betrokken bij maatschappij en natuur en ze zijn nieuwsgierig. Burgerschap valt dus automatisch in goede aarde. Ze vinden het echt leuk, alleen kennen ze het woord nog niet, dat zijn we ze nu aan het leren.”)